

Naveza politike in posameznikov je zlorabila panogo

Matjaž Mikoš o gradbeništvu Politika mora prevzeti odgovornost za preprečitev krize – Kdo bo vodil gradnje, ko bo primanjkovalo inženirjev?

Dekan ljubljanske fakultete za gradbeništvo in geodezijo (FGG) Matjaž Mikoš pravi, da se gradbeništvo ni zlomilo zaradi nestrokovne gradnje, ampak zaradi hlastanja po bogatstvu in družbeni moči. Politika je na tem izpitu padla, zdaj pa je pred njo odgovornost, da prepreči nov zlom v gradbeništvu.

NEJC GOLE

Kaj odgovorite študentom in dijakom na informativnih dnevih, ko vas sprašujejo o perspektivi gradbeništva?

Razložimo jim, da je gradbeništvo tradicionalna dejavnost, ne modna muha, ki se pojavi in ugasne. Res pa je, da dijaki pridejo k nam pod vtisom, da je v gradbeništvu marsikaj narobe, da ni investicij, da je bila panoga podvržena tajkunizaciji, da je delo nezanimivo, umazano. Poskušamo jim pojasniti, da so v različnih dejavnostih nihanja, kriza pride in gre, dolgoročno pa je gradbeništvo dobra odločitev in gotovo perspektiven poklic. Dodana vrednost danes res ni visoka, a spremembe so na vidiku. Gradbeništvo se bo jutri ukvarjalo s pametnimi hišami, avtomatskim vodenjem prometa. Gradbeništvo ni le gradbišče, je precej širša panoga. Gre tudi za delo v virtualnem svetu, izobražujemo okoljsko gradbenike in stavbarje, diploma je po svetu veljavna brez omejitev, poudarjamo tudi celostno vodenje projektov pri javnem naročanju, saj je država pomemben investitor. Gradbenik mora razumeti celoten spekter, od umestitve stavb in gradenj v prostor, celotno obdobje koriščenja do razgradnje.

Zanimanje za poklic gradbenega inženirja se je s krizo gradbeništva zelo zmanjšalo. Še leta 2009 se je na FGG, program gradbeništvo, v prvem roku prijavilo 180 kandidatov, lani le še 36. Zakaj takšen upad?

Za zmanjšanje vpisa sta vsaj dva vzroka. Eden je zmanjševanje števila študentov v Sloveniji, na vrhuncu jih je bilo okoli 100.000, danes jih je za skoraj tretjino manj. Zmanjšanje vpisa na tehniko in inženirstvo je opazno, verjetno gre za napačen signal v slovenski družbi, kjer tehni-

ška inteligenca in inženirstvo nima dovolj velikega družbenega vpliva na dogajanja. Če hočemo kakovost študija ob istovrstnem zmanjševanju sredstev za visoko šolstvo, moramo omejevati vpis, da nižamo stroške dela in hkrati lahko izbiramo motivirane študente za študij. Vpis srednješolske generacije na višje in visoke šole je dosegal že skoraj 70 odstotkov, kar lahko razumemo kot željo po boljši izobrazbi slovenske družbe, težko pa najdemo dovolj delovnih mest za vse diplomante, predvsem v krizi, stagnaciji in ko se zdi javni sektor edina rešitev, odhodu v tujino. Zmerno upadanje vpisa torej ni nujno slab signal. Žal na gradbeništvu upadu vpisa v preteklih nekaj letih nismo uspeli slediti z dovolj hitrim zmanjševanjem razpisanih mest; število mest na univerzitetnem in strokovnem prvostopenjskem študiju gradbeništva smo znižali s 160 na 100 oziroma s 120 na 80, a prvih želja je kljub intenzivni promociji teh študijev v zadnjih letih manj, in sicer okoli 40 na univerzitetnem študiju in od 50 do 60 na strokovnem študiju. V vseh teh letih smo opazili tudi relativno večje zanimanje za strokovne študije kot za univerzitetne študije, ker je bolonjska prenova izenačila prvo stopnjo in se diplomanti strokovnega študija relativno preprosto lahko vpišejo na magistrski študij.

Še leta 2009 je bilo na programu gradbeništvo v prvem roku sprejetih 160 študentov, lani le še 39. Kaj to pomeni za gradbeništvo in gradbeno stroko v Sloveniji v prihodnje?

Povprečno trajanje študija po sistemu 3 plus 2 je okoli sedem let in je celo daljše, kot je bilo pred uvedbo bolonjskih študijskih programov. Manjši vpis v teh letih bo opazen na trgu delovne sile v letih po 2020. Ne upam si napovedati, da bi kriza v gradbeništvu lahko trajala vse do leta 2020. Torej lahko pričakujemo pomanjkanje mladih inženirjev gradbeništva čez slabih deset let. Glede na dejstvo, da študij gradbeništva ni lahek, saj je to odgovorno in kreativno delo, pa imamo veliko nevpisanih študentov, ki niso imeli izpolnjenih vseh obveznosti za vpis v višji letnik. Vsaj nekateri od njih bodo končali vsaj prvo stopnjo in nekoliko zmanjšali upad diplomantov v prihodnjih letih zaradi zelo slabega trenutne-

ga vpisa na te študije.

Trg inženirske delovne sile se bo torej staral, inženirjev bo vse manj. Kaj to pomeni za panogo?

Že danes inženirska zbornica opaža velik upad kandidatov na strokovnih izpitih. Odgovor na to bi lahko bil, da bi zbornica združila pooblastila, torej bi bil en izpit, ne pa da je razdrobljeno. Ker ni novih strokovnjakov, starejši pa se upokojujejo, izgubljammo reference. Kdo pa bo vodil gradnje v Sloveniji? Pripeljati bomo morali tujce. A gradbeništvo je tipična panoga, ki se izvaja v nacionalnem gospodarstvu. Nekateri strokovnjaki lahko vstopajo v sistem, vendar ali si lahko predstavljamo, da bi sem prišli Poljaki z mehanizacijo kopati jarke ali urejati vodotoke. Najslabše bi bilo, če bi zanimive posle, velike predore, če bi se gradili, in zahtevne dele avtocest gradili tujci. Izobraziti moramo lastne ljudi.

Slovenska podjetja niso več sposobna graditi tako zahtevnih objektov kot nekoč, saj nimajo referenc.

Največje zmanjšanje zaposlenosti je bilo pri delavcih, tako rekoč polovično. Inženirji so se znašli in ustanovili lastna podjetja, zato je nekaj znanja ostalo. Nekatera gradbena podjetja bi se jutri lahko združila v konzorcije in začela rasti, če bodo projekti. Tako kot v zdravstvu, sodstvu, šolstvu tudi v gradbeništvu potrebujemo stabilnost; 10 do 20-odstotna nihanja so normalna, 50-odstotna pa katastrofa. Če se rigorozno zahteva reference, potem pa s figo v žepu na razpisu reče, saj jih nimate, potem je bolje narediti razpis v Bruslju in povabiti tujce, ker so domači a priori izločeni. Če ne bo zanimivih del, kot smo jih imeli v preteklosti v tujini ali nekdanji Jugoslaviji, bodo morali Riko, Pomgrad in drugi reference iskati na tujih trgih. Lahko rečete, da se bodo nekaj naučili in bodo nato spet prišli v Slovenijo. Morda res. Delajmo take javne razpise, da podjetja lahko spet zrastejo. Gradbeništvo potrebuje partnerja na državni ravni, s katerimi se bo pogovarjalo – na to že eno leto opozarjamo vlado –, in vsaj srednjeročni načrt investicij. Kako ga bo politika naredila? Ne vem, vendar mora za te razmere sama prevzeti odgovornost.

Page: 25

Reach: 157000

Country: SLOVENIA

Size: 1540 cm2

2 / 4

Mislim, da denar za investicije je: cene kreditov so zelo nizke, banke so likvidne. Treba se je odločiti, kam vložiti denar, kje so prioritete. Nujna je tudi poenostavitev umeščanja objektov v prostor. Katastrofa je, da, recimo, po petih letih zaradi ene stavbe, enega drevesa stoji cel projekt. Katastrofalno je tudi izvajanje javnih naročil; v tujini so najboljši strokovnjaki na strani državnih investicij, pri nas pa država gleda na formalizme in izbere najnižjo ponudbo. V javnih naročilih je treba iskati kakovost ponudbe, ne pa najnižje cene. Gradbeništvo je pomemben element stabilizacije in rasti gospodarstva, ne pa da se ga zaradi zlorabe in tajkunizacije popolno uniči. Nekatera podjetja so se zanalasč potopila iz želje po maščevanju posameznikom. O njihovih napakah naj sodijo sodišča, ni pa bilo treba podjetja popolnoma razgraditi in sesuti. Če so potopili SCT, zakaj so morali še Primorje? Ta podjetja so imela okoli 500 milijonov evrov prihodkov, zdaj pa največji gradbinec težko preseže 100 milijonov evrov.

Kje je gradbeništvo danes in kam gre?

Gradbeništvo v Sloveniji je danes nekje na polovici obsega dejavnosti, ki ga je imelo pred leti v polni konjunkturi. Nekdanje rasti ne moremo in ne smemo pričakovati, saj je bilo gradbeništvo pregrevano, tudi zaradi poceni denarja ter sprege politike in posameznikov v želji po uveljavljanju družbene moči in lastnem bogatenju. Gradbeništvo kot panoga je bilo zlorabljeno in se ni zlomilo zaradi nestrokovne gradnje. Vendar je pomembna gospodarska dejavnost. Morda se lahko od izrazite usmerjenosti v novogradnje preusmerimo v aktivno vzdrževanje tistega, kar imamo, ter začnemo vlagati v prometno in vodno infrastrukturo, prenovo stavbnega fonda za večjo protipotresno varnost in energetska varčnost oziroma celovito trajnostno prenovo. Potreb je v Sloveniji še vedno dovolj, moramo postaviti prioritete in se lotiti gradenj, kot so druga cev karavanskega predora, drugi tir v Koper, gradnja vodnih elektrarn na srednji in spodnji Savi, dokončanje avtocestnega programa, protipotresna varnost, obnova prometne in vodne infrastrukture, javni promet, pametna hiša, avtomatsko vodenje prometa, prilagojena gradnja za starostnike ...

Kaj menite s tem, da je bilo gradbeništvo zlorabljeno?

V gradbeništvu, kjer so se obračali

veliki državni denarji, so z aneksi in privatizacijo prerazporejali denar. Politika pa je želela biti vsečrna in je imela interes za vedno nove gradnje, da so lahko vsako leto odprli štiri kilometre avtocest in prerezali trak. Gradbeništvo ni zašlo v težave zaradi stroke, ta je opozarjala na prehitro gradnjo, da se mora pred asfaltiranjem nasip za ceste uležati. Strokovna napaka je bila, da smo podlegli željam po pregrevanju gradbeništva. Poleg tega mi ne učimo študentov, naj gradbene delavce zaprejo v gradbene domove in jim poberejo ves težko prisluženi denar za stanovanje in hrano. Študentom govorimo, da morajo kot inženirji z njimi sodelovati in jih spoštovati. Morda pa bi morali na to temo imeti kakšen predmet, denimo socialni odnosi na gradbišču?

Lanska rast gradbeništva temelji na črpanju evropskih sredstev, gradbinci pa za prihodnost pričakujejo zniževanje prihodkov in zmanjševanje števila zaposlenih.

Ker se razpoložljiv evropski denar zmanjšuje. Odgovornost države je, da to prepozna in ne dovoli krize v obliki črke W. Če želimo dobiti sredstva, moramo imeti pripravljene projekte na zalogo. Država se mora odločiti, poenostaviti umeščanje v prostor in zagotoviti investicije. Če želimo drugi tir, zaprimo finančno konstrukcijo in se lotimo gradnje. Država nima veliko časa, da odreagira. Nov zagon ne sme biti prenapihnen, lahko pa gradbeništvo pomeni od šest do sedem odstotkov BDP.

Ali je slovensko gradbeništvo v koraku s svetom glede trendov, znanja, tehnike, tehnologije in tako dalje?

Slovensko gradbeništvo je še v koraku s svetom, ni potrebe, da bi pri nas gradili tujci in prelivali morebitne dobičke v tujino. Gradnja se izvaja na terenu, objekti imajo svoje temelje na zemljišču in jih ne moremo enostavno odpeljati, niti ponujati na trgu kjer koli, kot to velja za vrsto drugih izdelkov, ki lahko sledijo kupcu. Pri gradbeništvu je lokacija sestavni del ponudbe, razen montažnih objektov, gradbenih polizdelkov ter projektiranja in načrtovanja. Poznavanje lokalne zakonodaje, standardov in normativov je skoraj nujno za uspešno delo v gradbeništvu.

Opozarjate na nizko dodano vrednost. Ali lahko slovensko gradbeništvo to poveča?

Dodana gradbena vrednost v stavbah je na primer okoli 1000 evrov za kvadratni meter. Enako kakovostno zgrajena hiša v Prekmur-

ju je preprosto nekajkrat cenejša kot v Rožni dolini v Ljubljani. V ceni kvadratnega metra stavbe se skriva zelo velik delež cene lokacije nepremičnine in ne nujno kakovostne gradnje tega objekta. Zasluge odnesejo nepremičninski agenti in prodajalci stavbnega zemljišča. Gradbeništvo po sami zasnovi ne more biti visokotehnološko, vendar se lahko dodana vrednost povečuje v modernih pristopih, z novimi materiali, naprednimi tehnološkimi rešitvami in energetska varčno gradnjo za nižanje stroškov med koriščenjem. Vprašanje pa je, kdo je danes pripravljen plačati za kakovostno gradnjo, zato mora ta proces iti skupaj z razvojem tržbe. Perspektiven je tudi les. Ta in tudi jeklo sta v Sloveniji zapostavljena, saj je gradnja usmerjena v beton. Lesene hiše so zdrave, akumulirajo toploto, so potresno varne. Na tem področju smo uspešni in imamo znanje, denimo v podjetjih, kot so Lumar, Marles, Riko. Slovensko gradbeništvo bi lahko bilo na tem področju nišno specializirano.

Kako naj se gradbena stroka razvija?

Gradbena stroka se lahko razvija z odprtostjo v svet, da se novosti in trendi v svetu prenašajo v slovenski prostor. Verjamem, da se bo čez nekaj let vsaj del strokovnjakov, ki so odšli na delo v tujino, vrnil v Slovenijo in bodo prinesli nov način razmišljanja in načinov dela, predvsem pri celostnem vodenju gradbenih projektov in pri trajnostni gradnji s pogledom na celotni življenjski cikel stavbe ali inženirske gradnje. Nujno je treba nenehno posodabljalni zakonodajo v gradbeništvu in ohraniti vsaj minimalne standarde regulacije poklica. Vse bolj se kaže kot napaka odločitev o dvostopenjskem univerzitetnem študiju, saj le pet let študija lahko daje dovolj znanj in kompetenc inženirjem gradbeništva, da ob pridobitvi izkušenj v praksi odgovorno opravljajo poklic ter odgovarjajo za varnost ljudi in premoženja. Morda poklic gradbenika v tem pogledu sploh ni tako daleč od zdravnika. Ugodno in varno bivalno ter delovno okolje nedvomno veliko pripomore h kakovosti življenja posameznika in družbe. Tega vidika gradbeništva se nedvomno ne zavedamo dovolj in ga je nujno treba umestiti v program pametne specializacije Slovenije.

Page: 25

Reach: 157000

Country: SLOVENIA

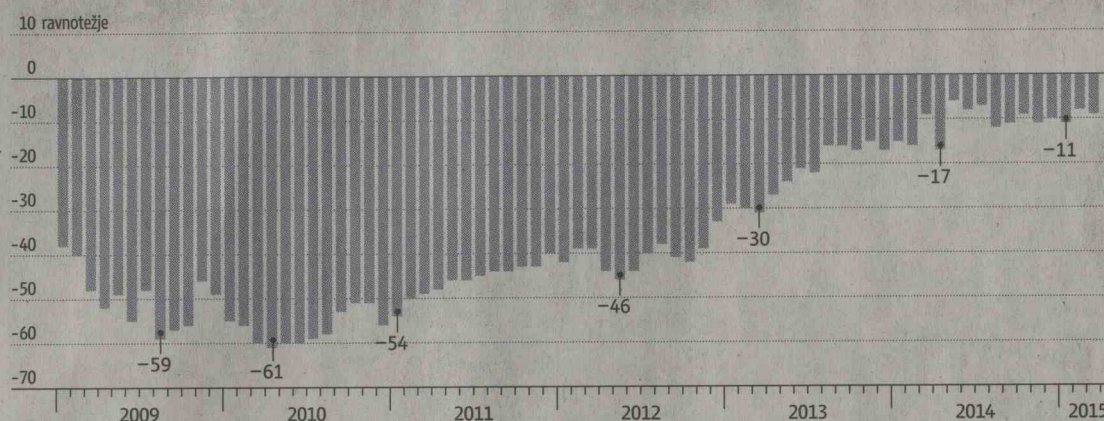
Size: 1540 cm2

3 / 4

*Mi ne učimo študentov,
naj gradbene delavce
zaprejo v gradbene
domove in jim poberejo
ves težko prisluženi denar
za stanovanje in hrano.*

Trendi v gradbeništvu

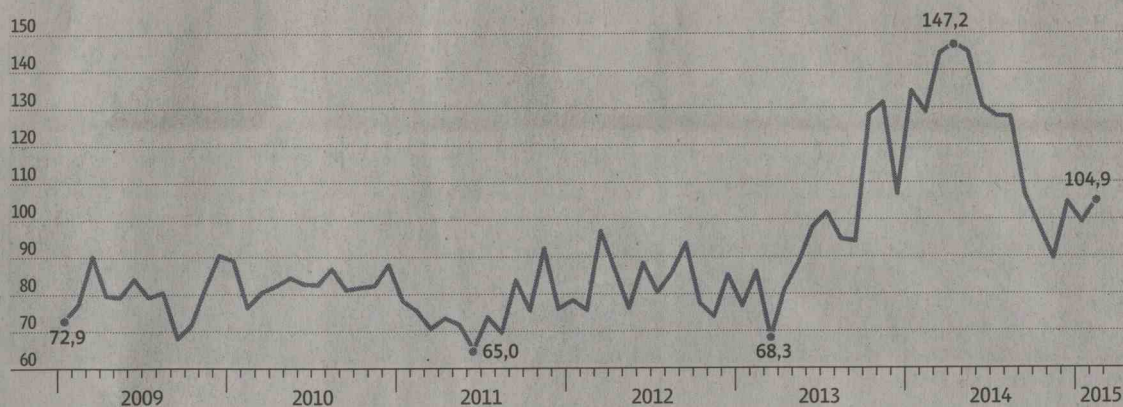
Kazalnik zaupanja*

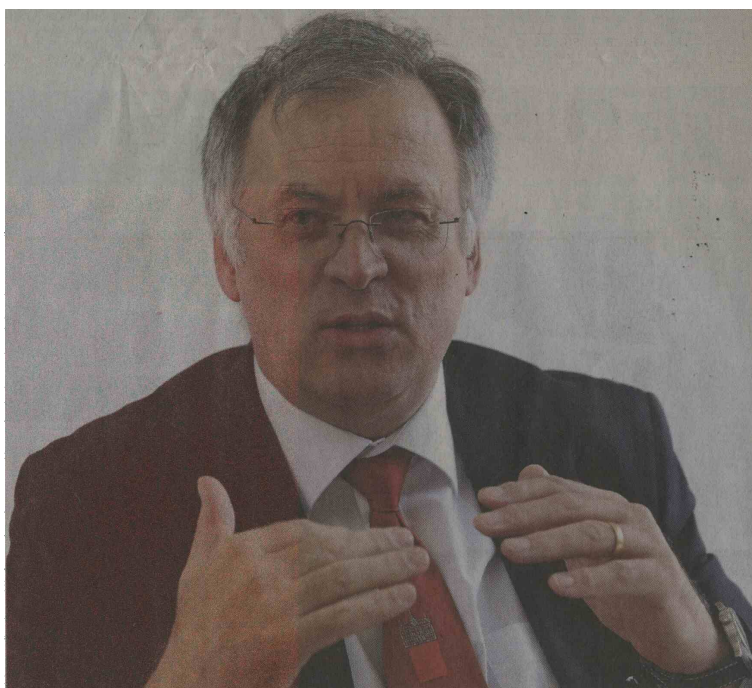
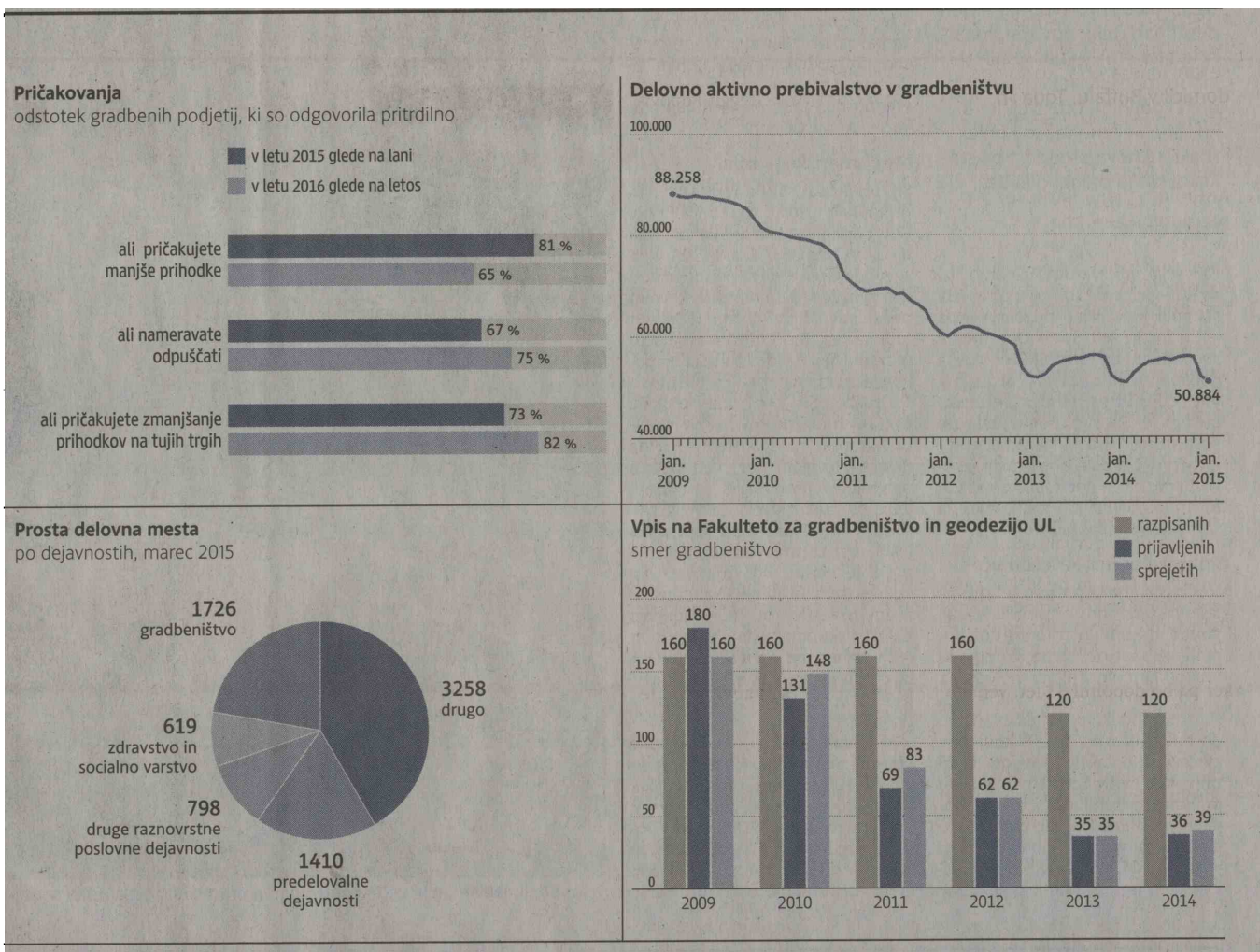
* Kazalnik zaupanja je povprečje ravnotežij, torej razlike med pozitivnimi in negativnimi odgovori na vprašanji o sedanjih skupnih naročilih in pričakovanem zaposlovanju.

Indeks vrednosti gradbene aktivnosti

primerjava tekočega meseca z istim mesecem preteklega leta

DELO Vir: Surs, ZRSZ, Delodata/fakultete, GZS

Matjaž Mikoš FOTO IGOR ZAPLATIL